

Hume

- Empirisme
  - L'experiència⁴⁴, criteri⁴⁵ de justificació del saber⁴⁶
    - Principal problema filosòfic dels empiristes→ naturalesa del coneixement
    - Caràcter epistemològic⁴⁷ o de la teoria del coneixement⁴⁸→ la seva preocupació bàsica se centra en indagar la fonamentació del coneixement
    - Empiristes→ afirmen que el coneixement prové dels sentits→ solament l'experiència pot fonamentar els sentits
    - Volen saber la gènesi i els límits del coneixement i que hi intervé
    - Experiència= sentits + raó/intel·lecte
  - Experiència fonamental del coneixement
    - Empirisme→ l'únic coneixement que es pot considerar vàlid és el que prové de l'experiència: la raó és la que ho interpreta
    - La gnoseologia determina l'ontologia
    - Roger Bacon→ precursor
  - Significat de l'experiència
    - L'experiència és tot el que es rep de les coses que hi ha al món
    - L'experiència és immediata→ el que està més enllà de l'immediat és creença (per a Hume)
    - Medi→ òrgans sensorials/sentits: són l'origen i el límit del coneixement
  - Principis bàsics de l'empirisme
    - L'experiència és fonament del coneixement
    - Autonomia de l'experiència
    - el subjecte és secundari→ la raó intervé a posteriori
    - No hi ha intermediaris→ experiència directe dels sentits
    - La pròpia experiència és el límit→ fonomisme
  - Diferències amb el racionalisme
    - Per a l'empirisme no existeixen idees innates
    - Per a l'empirisme l'origen del coneixement és l'experiència no la raó
- Biografia
  - Edimburg (Escòcia) 1711-1776
  - 1734 viatja a França i resideix a l'escola jesuïta *La Flèche* (havia estudiat Descartes)
  - Sollicita càtedres a Glasgow i Edimburg→ se li neguen per les seves idees filosòfiques polítiques: il·lustrat acusat d'heretgia i ateu⁴⁹
  - 1763 viatja de nou a París→ entra en contacte amb il·lustrats francesos i se li dona reconeixement públic
  - Amic de Rousseau, però acaba malament
  - 1769 torna a Edimburg
- Context històric i filosòfic

---

⁴⁴ Experiència→ interpretació que fa

⁴⁵ Criteri→ allò que diu si és o no és

⁴⁶ Coneixement vertader

⁴⁷ Epistemologia→ estudia la justificació i validesa del coneixement científic. En aquest cas vol dir moral/racional

⁴⁸ Teoria del coneixement→ el mateix que l'epistemologia però amb el coneixement en general

⁴⁹ Hume es agnòstic→ amb proves creuria en Déu (veure, sentir...)

- Empirisme modern→ iniciat per Locke
- Continua i aprofundeix la reflexió que s'havia produït al voltant del dubte metòdic cartesià, la seva idea del món i la recuperació de l'escepticisme
- Reflexió influïda per les idees del moviment il·lustrat anglès (del qual forma part juntament amb Locke)
- Les preguntes que planteja Descartes són plantejades de nou evolucionant cap a una posició d'escepticisme metafísic⁵⁰ cada vegada més accentuat
- A partir de Descartes les teories filosòfiques s'han d'elaborar des de la constatació que l'únic que és evident és que tenim idees en la ment→ quin és l'origen d'aquestes idees? podem demostrar que tenen la seva causa última en el món material (exterior)? podem demostrar que aquesta realitat extramental existeix? coneixem les idees i no directament les coses? En quina mesura les idees són un reflex del que són les coses?⁵¹
- Locke→ problemes metafísics similars ls cartesianes però fonamentats amb un argument empirista
- Hume→ molt més escèptic, parteix dels continguts de la ment (percepcions) que per a ell són l'únic evident
- Escepticisme inicial cartesià→ esdevé una impostura: és un sistema on no hi ha lloc per al dubte
- Posició il·lustrada⁵²→ combatre el dogmatisme cartesià i les postures radicals escèptiques que defensaven l'únic valor de la fé (enfrent la raó) i ens avocaben a l'irracionalisme
- Hume→ certesa⁵³ de poques coses, el coneixement és reduït a una simple creença basada en els fets observats⁵⁴, s'ha de determinar quan és una creença raonable (justificada). El coneixement serà massa dèbil per a ser imposat de manera dogmàtica però suficient per poder viure→ per saber si està ben justificada estudiarem l'enteniment humà
- Per determinar el correcte funcionament de l'enteniment humà⁵⁵ i conèixer les seves possibilitats i límits s'han d'estudiar les facultats i les operacions implicades en el procés del coneixement (psicologisme)→ objectiu de l'empirisme
- Empirisme nega l'existència de les idees innates→ provenen de l'experiència
- Vol explicar els processos fisiològics dels quals s'origina, identificar els diferents tipus d'idees segons procedeixen de l'experiència interna o externa, d'un o diversos sentits. Després s'investiga com operen les diferents facultats per poder elaborar idees complexes i la resta del coneixement humà.
- Hume concep el funcionament de la ment seguint el model de Newton⁵⁶→ subjecte a lleis⁵⁷: lleis d'associació d'idees
- Empirisme→ inicis de la psicologia científica

---

⁵⁰ escepticisme metafísic→ pregunta de com és la realitat en essència

⁵¹ Les coses són essència/ en si mateixes

⁵² Hume és un filòsof il·lustrat→ tracta d'elaborar una explicació estrictament racional i no religiosa de tots els aspectes i àmbits de la vida humana

⁵³ Certesa: seguretat

⁵⁴ creença basada en els fets observats: quan està ben justificada

⁵⁵ enteniment humà→ raó

⁵⁶ No percep la ment com Descartes, és a dir, com a substancial i lliure

⁵⁷ subjecte a lleis→ a alguna cosa material

- En l'àmbit del coneixement Hume busca dotar la nova concepció del món basada en la nova ciència Newtoniana d'un fonament filosòfic→ ni Déu ni la religió tenen un paper clau
- Hume lluita contra el dogmatisme→ base del fanatisme i de la intolerància
- Hume és crític amb la filosofia especulativa i metafísica→ per a ell la filosofia és un simple exercici intel·lectual i no pas una doctrina que obligui a tothom a viure d'una determinada manera
- **Tractat de la naturalesa humana (1740)**
  - La concepció del coneixement (I): l'origen del coneixement
    - Per comprendre els límits i les possibilitats del coneixement humà s'haurà d'investigar l'origen i la constitució del coneixement
    - Hume parteix dels continguts de la ment que anomena percepcions
    - Nega l'existència de les idees innates→el coneixement té l'origen en l'experiència i es redueix a les percepcions
    - Tipus de percepcions diferenciades per l'ordre en que apareixen i la força o vivacitat que tenen:
      - impressions→ percepcions més vives, resultat del coneixement a través dels sentits. Idees immediates i apareixen primer (abans que les idees). Podem procedir de l'experiència externa (sensacions) o interna (emocions i passions)
      - idees⁵⁸→ menys vivacitat, apareixen després. Dades mediates⁵⁹ del coneixement amb el seu origen i causa en les impressions i en són una còpia debilitada pel pensament.
    - Totes les idees provenen d'impressions→ principi de la còpia
    - Una idea té realitat i validesa (té coneixement) si podem identificar la impressió de la qual procedeix→ cas contrari: ficció de la ment
    - Si és una idea complexa l'haurem de descompondre en cada una de les idees simples que la formen i trobar l'impressió de cada una→ si falta una la idea complexa no té realitat ni validesa
  - La concepció del coneixement (II): La constitució del coneixement
    - Hume analitza les facultats i les operacions a través de les quals s'elabora el coneixement
    - La memòria ens permet convertir les impressions en idees de manera que es pot conservar les impressions originals, tot i que, debilitades, i pot tornar a reproduir-les en la ment quan ja no hi són presents
    - La memòria manté l'estructura i ordre de les impressions originals
    - La imaginació⁶⁰ és molt lliure→ permet combinar unes idees simples amb altres per fer-ne de complexes
    - Pot ser una taca voluntària o fruit de l'atzar→ Hume descobreix que es tendeix a unir idees que tenen les mateixes característiques
    - Sembla existir una força suau que fa que unes idees tendixin a unir-se de manera regular a unes altres (com la força de la gravetat)

---

⁵⁸ idees→ còpies de les impressions (sensacions més primàries)

⁵⁹ mediates→ vénen després: necessiten un medi/mitjà

⁶⁰ imaginació→ capacitat que em permet combinar tot el que em permet anar més enllà (no confondre amb ficció)

- Hume anomena lleis d'associació d'idees els principis que regeixen la combinació natural d'idees per part de la imaginació→ unes idees tendeixen a unir-se amb unes altres quan són semblants, quan apareixen en una contigüïtat d'espai o temps o en una relació de causa i efecte
- La concepció del coneixement (III): els tipus de coneixement
  - Dos tipus possibles de coneixement que estableix Hume⁶¹:
    - Relacions d'idees→ analitza els conceptes a partir d'ells analitza el món
      - No hi ha necessitat de recórrer a l'experiència
      - Fa ús exclusiu de la raó i del principi de no contradicció
      - Analitza i compara les idees per comprendre si el que s'afirma és cert o no
      - Proporcionen un saber universal⁶² i necessari⁶³→ pensar el contrari del que s'afirma és lògicament impossible
      - Proporciona una total certesa que no amplia el nostre coneixement, ja que, són entitats abstractes creades per l'ésser humà→ res nou
      - Valor enunciatiu i correspon amb les ciències pures
      - L'equivalent en Descartes seria la intuïció i deducció (ex.: el Jo→ dedueixo la 1a evidència)
    - Qüestions de fet→ sempre necessito observar i generalitzar casos, inducció
      - És necessària l'experiència
      - Tenen el seu fonament en la relació causa-efecte⁶⁴--> en el fet d'observar cada causa i efecte
      - El saber té un valor particular⁶⁵ i contingent⁶⁶
      - Amplia el nostre coneixement del món
      - Tenen el valor d'una creença basada en l'hàbit i el costum
      - Es corresponen amb els enunciats de les ciències empíriques (física, química,...)
- Concepció del coneixement (IV): anàlisi de la relació causa-efecte
  - Tot el nostre coneixement del món està basat en les qüestions de fet que tenen el seu fonament en la relació causa-efecte
  - Les argumentacions causals⁶⁷ se'ls havia atorgat un valor demostratiu→ En la filosofia moderna se'n fa un ús en concret per demostrar els objectes de la metafísica
  - La relació causa-efecte és aquella que ens permet fer prediccions basant-nos en l'experiència passada i suposant que el futur serà conforme al passat
  - En la tradició filosòfica anterior la relació causal s'entenia com una connexió necessària entre dues coses (causa i efecte) de manera que sempre que es

---

⁶¹ segons aquests dos tipus de coneixement (relacions d'idees i les qüestions de fet), les proposicions poden ser veritat o falses. I es diferencien en la manera com determinen la veritat.

⁶² universal: valid sempre

⁶³ necessari: no pot no ser així (no pot ser d'una altre manera)

⁶⁴ Relació causa efecte: cada vegada que hi ha una causa té un efecte

⁶⁵ Particular: tindrà a veure amb aquella causa i efecte

⁶⁶ Contingent: no és necessari, podria ser d'una altre manera. Pensar el contrari no és lògicament impossible

⁶⁷ valor de la causalitat en la tradició filosòfica

produís la causa s'havia de produir un efecte→ se li atribuïa un valor demostratiu que ens proporcionava certesa.

- Hume analitza la relació a partir de principis empiristes→ per establir una relació entre causa i efecte s'han de donar tres circumstàncies: contigüitat (espai-temporal), entre la causa i l'efecte, prioritat en el temps de la causa i la conjunció constant de l'una a l'altre
- La idea de causa és una idea complexa perquè està formada per tres idees: la idea de causa, la idea d'efecte, i la idea d'una connexió necessària entre l'una i l'altre
- Aplicant el principi de còpia podem comprovar que tenim la impressió de la causa i l'efecte però no la d'una connexió⁶⁸ necessària, ja que, dels cossos només coneixem les qualitats sensibles: per tant no podem afirmar que existeixi (escepticisme) ni atorgar-li un valor demostratiu
- Argument que nega que la causalitat sigui una relació d'idees
  - Es basa en la distinció que estableix entre els dos tipus de coneixement: relacions d'idees i qüestions de fet
  - Si la relació causa-efecte tingués un valor demostratiu hauria de ser una relació d'idees→ hauria de ser suficient analitzar la idea de causa per comprendre quin seria l'efecte corresponent, però no passa
  - No és impossible pensar que es produeixi la causa i a continuació no succeeixi l'efecte→ si pensar el contrari no és impossible no pot ser una relació d'idees, ha de ser una qüestió de fet
  - Si és una qüestió de fet no podem atorgar-li un valor demostratiu→ s'haurà de considerar creença
- Aplicació de principis empiristes als fets observats→ l'única cosa de la qual tenim experiència és d'una successió constant en el passat (constatació que d'una causa sempre es produeix el mateix efecte)→ si apliquem el principi d'inducció i generalitzem suposant que sempre serà d'aquesta manera podem deduir el futur
- Per aplicar aquest principi hauriem de suposar la uniformitat de la naturalesa→ que és indemostrable
- No sabem si aquesta relació que estableix existeix en la realitat→ encara que quan l'hem observada diverses vegades la nostra ment tendeix a unir les idees de manera regular
- Així Hume dedueix la relació causa-efecte és una forma d'associació d'idees basada en l'experiència passada i produïda per la nostre imaginació→ el fonament d'aquesta associació és l'hàbit d'haver observat de manera repetida la mateixa successió de fets
- L'hàbit és el que ens fa creure que si es dona la causa es donarà l'efecte
- Aquesta creença no ens aporta cap nova idea al que observem sinó que varia la manera de concebre'l
- És el costum i no pas la raó el que ens inclina a pensar que el futur serà conforme al passat

---

⁶⁸ entesa a vegades com una força o poder que era transmès de la causa a l'efecte

- Valor que tenen les argumentacions basades en la relació causa-efecte per a Hume→ No és un valor demostratiu però les podem aplicar si ens ajustem a uns límits ben definits: s'han de basar en l'experiència passada i, crear impressió tant en la causa com en l'efecte i proporcionar una simple creença (no certa)
- La concepció de la realitat (I): l'anàlisi dels conceptes de la metafísica escolàstica
  - Crítica al concepte de substància⁶⁹ amb el qual es designa de manera genèrica el que és real⁷⁰ → Hume critica a tots els pensadors que creuen que podem arribar a la substància:
    - En Aristòtil i l'escolàstica té dos sentits diferents (concepte de substància tradicional)→ de substància com a substrat que roman inalterable a través dels canvis accidentals en l'individu singular⁷¹ i de substància com a essència que és allò que fa alguna cosa el que és i no sigui una altra cosa⁷², és universal (trets propis i específics d'una classe d'éssers)
    - Hume, més radical que Locke→ aplica el principi de la còpia: no tenim cap impressió ni de la substància com a substrat o suport sobre el qual resideixen les qualitats dels objectes ni com essència comuna en tota una classe d'éssers
    - Idea de substància és una idea complexa formada per la imaginació a través de les lleis d'associació d'idees. No és més que un nom⁷³ que designa una col·lecció d'idees simples unides per la imaginació.⁷⁴
    - A partir de l'experiència, no podem afirmar a partir de l'experiència que la substància sigui una cosa real que també existeixi fora del pensament→ és incognoscible⁷⁵ i indemostrable (escepticisme metafísic)
- La concepció de la realitat (II): l'anàlisi dels conceptes de la metafísica cartesiana
  - Descartes→ 3 substàncies: res infinita (Déu), res extensa (món) i res cogita (jo)
  - Hume defensa l'escepticisme metafísic en declarar-les indemostrables i incognoscibles
  - La demostració de l'ànima com a substància pensant en Descartes s'havia fet a partir d'una intuïció⁷⁶ i dedueix que és una substància pensant→ Hume considera que a partir d'aquesta intuïció deduïm que existim però no que el jo sigui una substància i el pensament la seva essència→ no tenim cap impressió de l'ànima com a substrat sobre el qual resideixin els pensaments, ni del pensament com essència
  - Experiència→ ens dóna l'evidència d'una successió de percepcions que fluctuen i canvien contínuament en la nostra ment
  - Segons Hume el Jo és un feix d'impressions sensibles→ no coneixo el que lliga totes les impressions però el puc pensar, tenir la hipòtesis, falta d'evidència cognoscitiva

---

⁶⁹ Substància: fonament del racionalisme crític

⁷⁰ de què està fet. Hem de tenir en compte que els sentits són els nostres filtres respecte el món

⁷¹ es concep com el suport sobre el qual resideixen les qualitats de l'objecte

⁷² Designa el conjunt de trets propis i específics d'una classe d'éssers que comparteixen un mateix gènere i espècie, per tant és universal

⁷³ nominalisme, és a dir, ho puc dir però no és coneixement perquè mai ho tinc

⁷⁴ No tinc el mínim comú de l'essència de la realitat, es manifesta amb aparença

⁷⁵ incognoscible→ que no es pot conèixer

⁷⁶ intuïció→ evidència, el *cogito, ergo sum*

- Gràcies a la memòria i imaginació podem conservar i unir aquestes percepcions per construir la nostra identitat→ Segons Hume, no podem afirmar que l'ànima sigui una substància, ni simple, ni immortal⁷⁷
- Descartes i Locke demostren el món com a substància a través de la relació causa-efecte. En Descartes es demostra com a idea adventícia i en Locke a través del coneixement sensitiu→ segons Hume, la relació causa-efecte sobrepassa els límits dins dels quals és aplicable, tenim la impressió (sensible) de l'efecte però no la impressió de la causa. Aquesta relació només es pot aplicar entre impressions, per tant la seva aplicació és incorrecte→ no podem demostrar l'existència d'una substància material o la d'un món extern al de la nostra pròpia consciència
- No podem conèixer més que allò que se'ns mostra a través dels sentits, el fenomen. Aquesta posició gnoseològica (és a dir, de coneixement) respecte els límits del coneixement humà s'anomena fenomenisme⁷⁸
- Donat que només coneixem les impressions sensibles del món, el meu coneixement té un límit→ allò que coneixo li diem fenomen
- Crítica al Déu cartesià→ Descartes demostra l'existència d'una substància infinita a través de l'argument ontològic
- Hume considera que aquesta demostració té un caràcter circular perquè es realitza fent ús d'una raó que, segons la hipòtesi del geni maligne, havia estat posada en dubte→ per eliminar aquesta hipòtesis Descartes necessita demostrar que Déu existeix , però no la pot demostrar si no elimina abans aquesta hipòtes hiperbòlica
- Descartes, Locke o l'escolàstica demostren Déu amb la relació causa-efecte: l'efecte era la idea innata d'un ésser summament perfecte en la meva ment, la meva pròpia existència, la regularitat, l'ordre o la perfecció del món→ es torna a anar més enllà dels límits de la relació causa-efecte: hi ha impressió de l'efecte, però no de la causa→ l'existència de Déu és indemostrable
- Hume defensà l'agnosticisme

---

⁷⁷ en termes de coneixement no podem afirmar res sobre l'ànima (coneixement ve dels sentits, l'ànima no la veiem, toquem...)

⁷⁸ fenomenisme: posició gnoseològica escèptica respecte els límits del coneixement, entitats metafísiques, que diu que no podem conèixer les coses en si mateixes